LAKIVALIOKUNNALLE

Asia: Asiantuntijalausunto koskien HE 270/2016 vp (Hallituksen esitys laeiksi tuomioistuinlain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta)

Kuultava: Laamanni Jorma Väyrynen, Keski-Pohjanmaan käräjäoikeus, PL 120, 67101 Kokkola, keski-pohjanmaa.ko@oikeus.fi

Pyydän kunnioittaen saada esittää lakivaliokunnalle otsakeasiassa seuraavaa:

Käräjäoikeuksien lukumäärä ja koko

Vaasassa toimivan Pohjanmaan käräjäoikeuden ja Keski-Pohjanmaan käräjäoikeuden yhdistäminen yhdeksi lähes 400 kilometriä pitkäksi käräjäoikeudeksi, jossa kanslia ja istuntopaikka säilyy Kokkolassa, on kokonaisuuden kannalta järkevä esitys. Esityksen mukainen toteutus turvaa lainkäytön tulevaisuuden Kokkolassa, kun Kokkolasta lyhyen välimatkan päässä (35 km) olevan Pietarsaaren seudun jutut tulee hoidetuksi tarkoituksenmukaisesti ilman pitkiä ajomatkoja. Todettakoon, että vuonna 2010 tapahtuneen edellisen käräjäoikeuden rakennemuutoksen yhteydessä lainkäyttäjät (Vaasan hovioikeus, Vaasan käräjäoikeus ja Kokkolan käräjäoikeus) esittivät, että Mustasaaren käräjäoikeuden pohjoisosa (Pietarsaaren seutu) olisi tullut liittää silloiseen Kokkolan käräjäoikeuteen.

Tuleva Pohjanmaan käräjäoikeus on kooltaan sopiva, kun perusteena on tällä hetkellä näille kahdelle käräjäoikeudelle kuuluvat tehtävät ja niissä oleva henkilöstön määrä. Maantieteelliset seikat, mahdollinen sivukanslia ja etäällä oleva istuntopaikka sekä väestön keskittyminen eri puolille käräjäoikeuden aluetta asettavat vaatimuksia ja ehtoja yksikön toimivuudelle ja myös johtamiselle; se mikä sopii pääkaupunkiseudulle ei välttämättä sovi harvemmin asutulle alueelle. Muodostettavat käräjäoikeudet eivät tuomiopiireiltään ole liian suuria eli kansalaisilla on kohtuullinen matka käräjäoikeuden kansliaan ja istuntopaikkaan myös Pohjanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla.

Istuntopaikan poistuminen Pietarsaaresta tullee aikaa myöden vaikuttamaan kaupunkiin siten, että myös asianajo- ja lakiasiaintoimistot aiempien esimerkkien mukaisesti häviävät tai ainakin vähenevät ja tällaiset palvelut keskittyvät Vaasaan ja Kokkolaan.

Erityisasiaryhmien keskittäminen

Kuten hallituksen esityksestä käy ilmi, ei ryhmäkanteita ole käsitelty käräjäoikeuksissa. Näin ollen tämän asiaryhmän eikä myöskään merioikeusasioiden keskittämisellä ole työmäärää vähentävää merkitystä tulevan Pohjanmaan käräjäoikeuden kannalta. Myöskään sotilasoikeudenkäyntiasiat eivät käsitykseni mukaan vaadi juurikaan resursseja Pohjanmaan käräjäoikeudessa, joten niiden keskittäminen Satakunnan käräjäoikeuteen ei aiheuta työn vähentymistä. Tältä osin on tosin huomautettava mahdollisista ruotsinkielisistä asioista, jotka vastaajan kielen vuoksi voivat aiheuttaa ongelmia; Pohjanmaalta rekrytoidaan huomattava määrä ruotsinkielisen varuskunnan varusmiehistä.

Yrityssaneerausasioiden ja ulosottovalitusten keskittäminen Pohjanmaan käräjäoikeuteen on kaksitahoinen juttu. Sinällään lisääntyvä juttumäärä voi edesauttaa lainkäytön yhtenäisyyden lisääntymistä. Työt jaetaan kuitenkin jatkossakin useammalle tuomarille. Niin Satakunnan kuin Keski-Suomenkin käräjäoikeuksissa on riittävä määrä ko. asioita, jotta ne toimivalla tavalla ratkaistaan muutaman tuomarin muodostaman yksikön toimesta. Näihin asiaryhmiin on erikoistuttu. Kummassakin käräjäoikeudessa vireille tulevat määrät ylläpitävät rutiinin säilyttämistä. Esityksen mukaan yrityssaneerausasioiden lukumäärä nousisi Pohjanmaan käräjäoikeudessa yli kaksinkertaiseksi ja ulosottoasioiden lukumäärä jopa yli kolminkertaiseksi; ilman huomattavaa resurssilisäystä ei käräjäoikeus tuosta työmäärästä selviä. On vielä todettava, että erityisesti yrityssaneerauksissa juttumäärien vuosittaiset vaihtelut voivat olla kymmeniä prosentteja, joten vertailulukuja on tutkittava useammalta vuodelta ennen asioiden määristä tehtävää johtopäätöstä.

Suurimpana ongelmana näiden asioiden keskittämisessä pidän kuitenkin sitä, että asianosaisen välimatka asiaa käsittelevään tuomioistuimeen kasvaa huomattavaksi Satakunnasta ja Keski-Suomesta. Suullisten käsittelyjen määrästä minulla ei ole tämän päivän tietoa, mutta oikeudenkäymiskaari edellyttää, että hakemusasia (yrityssaneeraus) käsitellään suullisesti, mikäli asia tulee riitaiseksi. Ulosottovalituksissa taas valituksen käsittely voi edellyttää näytön vastaanottamista ja mm. henkilötodistelua, joten pitkä välimatka voi käytännössä olla este oikeuteen pääsylle. Tätä oman asiansa henkilökohtaista ajamista ei videoteitse tapahtuva kuuleminen mielestäni sellaisenaan korvaa.

Kielelliset oikeudet

Keski-Pohjanmaan käräjäoikeus on kaksikielinen käräjäoikeus ruotsin ollessa vähemmistön kieli. Pohjanmaan käräjäoikeudessa enemmistön kieli on ruotsi. Sen paremmin Kokkolassa tai Vaasassa ei ole ollut ongelmaa rekrytoida myös vähemmistökielen taitavaa toimistohenkilökuntaa. Asiakaspalvelu toimii molemmissa käräjäoikeuksissa niin suomeksi kuin ruotsiksikin.

Esityksen mukaan perustettava Pohjanmaan käräjäoikeus on kaksikielinen, mutta enemmistönkieli onkin suomi. Tämä merkitsee sitä, että käräjäoikeuden tuomareiden ja käräjänotaareiden on hallittava suomi erinomaisesti ja ruotsi tyydyttävästi. Vähemmistökielen asema turvataan esityksen mukaan siten, että käräjäoikeudessa on kahdeksan käräjätuomarinvirkaa, joissa viranhaltijan on osattava ruotsia erinomaisesti. Tämä ei tällä hetkellä ole ongelma, kun kaikki Pohjanmaan käräjäoikeuden ja kaksi Keski-Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomaria hallitsee ruotsin erinomaisesti joko äidinkielenään tai kielitutkinnolla osoitettuna.

Käräjänotaareista rekrytoidaan pitkälti tulevaisuuden tuomarit ja esittelijät tuomioistuimiin. Kokemukseni mukaan ruotsinkielisen oikeustieteenmaisterin tutkinnon suorittanut nuori ei ole opintojensa jälkeen hankkinut kielitutkintoa suomenkielen erinomaisesta taidosta tullessaan auskultoimaan vaikka olisi kaksikielinenkin. Kyse on paitsi taloudellisesta satsauksesta myös siitä, että vasta auskultoinnin aikana herää kiinnostus virkauraa kohtaan. Kielitutkintoahan ei yksityisellä puolella vaadita. Suomenkielentaitoa osoittava tutkinto tulee suoritetuksi auskultoinnin loppuvaiheessa. Tulevassa Pohjanmaan käräjäoikeudessa tulee olla kolme käräjänotaarin virkaa, joissa kielitaitovaatimuksena ei ole erinomainen suomenkielen taito eli kielitaitovaatimusta tulisi lieventää. Myös tulevaisuudessa tarvitaan kielitaitoisia tuomareita, esittelijöitä ja syyttäjiä. Mikäli uudistus toteutetaan esitetyn mukaisesti, jäisi Suomeen ainoastaan kaksi käräjänotaarin auskultointipaikkaa ruotsinkieliselle juristille, jossa ei vaadita selvitystä suomenkielen erinomaisesta taidosta.

Muuta

Vireillä on vielä hanke ns. summaaristen riita-asioiden keskittämisestä muutamaan käräjäoikeuteen (oikeusministeriön työryhmän mietintö 7.2.2017). Olisi ollut kokonaisuuden kannalta parempi, että näin merkittävä hanke, joka vaikuttaa huomattavasti henkilöstötarpeeseen ja työmääriin eri käräjäoikeuksissa, olisi käsitelty yhdessä nyt käsillä olevan hankkeen kanssa. Näin päättäjillä olisi parempi mahdollisuus arvioida sitä kokonaisuutta, mitä näillä muutoksilla saadaan aikaan.

Myös tuomioistuinlaitoksen on otettava osaa valtion kustannustensäästötalkoisiin. Tätä tavoitetta harkittaessa on kuitenkin muistettava, mikä merkitys oikeudenhoidolla on yhteiskunnan toimivuuden kannalta. Perus- ja ihmisoikeudet tulee ottaa huomioon, vaikka resurssit ovat niukat. Esityksen mukainenkin taloudellinen vaikutus on valtiontalouden kannalta vähäinen.

Kokkolassa maaliskuun 6 päivänä 2017

Jorma Väyrynen
Laamanni
Keski-Pohjanmaan käräjäoikeus